

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

[Tractatus de attributis, de visione beatifica, de scientia Dei ac de ejus
voluntate et providentia]

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

§. II. Solvuntur objectiones

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77132](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77132)

rationis: per quid ergo formaliter constituuntur & distinguuntur?

Respondet illas formaliter constitui & distinguuntur per diversos modos imitabilitatis essentiae divinae, quae neque sunt respectus reales, neque rationis, nisi fundamentaliter, sed quae iam extrinsece connotationes, quae in recto important ipsam divinam essentiam, in obliquo vero creaturam, ut diversimode illam imitantes, & participantes. Sicut docent celeberrimos Theologi de constitutione adus liberi Dei, de quo fuse tractatur sequenti.

Hic tamen, ad complementum hujus quaestionis, superest hic discutendum, an respectus illi rationis, qui ad distinctionem & multiplicationem divinarum idearum, modo explicato concurrunt, sint formaliter causati ab intellectu divino, relatiivam fundamentaliter. In cuius difficultate resolutione, duae sunt sententiae oppositae. Prima est Gonzalis hic disp. 47. sect. 2. & Marti à Serra hic artic. 2. conclus. 3. qui docent respectus illos ideales, à divino intellectu, comparate essentiam suam ad res, formaliter esse causatos. Secunda quae communior est apud Thomistas, & cui adhæret Joannes à S. Thoma hic art. 3. affirmat intellectum divinum, respectus illos ideales non causare, nisi fundamentaliter quatenus Deus comparando essentiam suam ad res, præbet fundamentum proximum intellectui nostro, fingendi in essentia divina relationem rationis ad creaturas. Cui sententiae tanquam probabiliori subscribo, &

Dico tertio, probabilius esse respectus ideales, quibus ideae divinae multiplicantur, & distinguuntur, non causari à Deo formaliter, sed tantum fundamentaliter.

Probatur ratione fundamentali. Deus non potest causare formaliter respectus ideales, nisi essentiam divinam, in se omnino absolutam, referat ad creaturas, & nisi concipiat id quod secundum se non habet ordinem ad creaturas, tanquam ad illas ordinatè se habens: Sed hoc manifestum involvit imperfectionem in cognoscendo. Ergo non debet Deo attribui. Major constat, nam in eo consistit relatio rationis, quod id illud quod est omnino absolutum, referatur ad aliud, & concipiatur ut ad illud ordinatum. Quare D. Thomas quaest. 7. de potentia art. 11. loquens de relationibus rationis, quae sunt primae intentiones, & attribuntur rebus extra intellectum, & prout sunt à parte rei, dicit quod tales relationes consequuntur modum intelligendi, secundum quod aliqua non habentia secundum se ordinem, ordinata intelliguntur. Minor etiam est evidens, nam referre aliquid ad aliud, ad quod secundum se nullum dicit ordinem, & concipere id quod non dicit ordinem, ad instar rei ordinatae, importat imperfectionem in cognoscendo. Sic enim concipitur res aliter ac in se est, ex parte rei cognita; & in re omnino absoluta apprehenditur aliqua relatio, quae reverà ipsi non convenit; ac proinde in tali cognitione intervenit aliqua fictio, & imperfectio Deo repugnans.

Confirmatur primò: non potest non esse aliqua imperfectio, sic rem aliquam apprehendendo, quod ex modo apprehensionis, non possit iudicari quod ita sit in re sicut concipitur; multò enim perfectius est, sic concipere objectum, quod semper possit dici, ita est in re sicut concipitur: Sed si Deus concipit essentiam suam, ut

Tom. I.

relatam & ordinatam ad creaturas, cum in re relata & ordinata non sit, debet formare hoc iudicium: Ego concipio meam essentiam, taliter quod non est sicut concipio: Ergo in tali cognitione non potest non esse aliqua imperfectio.

Confirmatur secundo: Illa cognitio est imperfecta, quae potest corrigi per aliam perfectiorem: Sed cognitio quae Deus suam essentiam apprehenderet, ut relata & ordinata ad creaturas, corrigi posset per aliam perfectiorem, quae videret suam essentiam esse in se omnino absolutam, & ab omni creaturarum respectu independentem: Ergo esset imperfecta, & Deo repugnans.

Probatur secundo, destruendo præcipuum fundamentum Adversariorum. Idem enim illi asserunt, respectus ideales ab intellectu divino formaliter esse causatos; quia ab illo cogniti sunt & intellecti, ut docet D. Thomas hic art. 2. ad 4. Sed hæc ratio nulla est: Ergo &c. Minor probatur: quod enim Deus relationes istas ab alio intellectu formatas cognoscat, vel etiam earum quidditatem & fictionem intelligat, reddit quidem illas extrinsece cognititas, eo modo quo redditur cognita quaecunque res, quando cognoscitur; non tamen reddit eas formatas in esse cognito, nec habentes illud esse fictum & diminutum, in quo consistit essentia entis rationis; quod tunc solum formatur (inquit D. Thomas Opusc. 2. cap. 2.) Quando intellectus nititur apprehendere non ens ad modum entis, & ideo fingit illud ac si ens esset.

Confirmatur & simul aperitur radix deceptionis Adversariorum: Aliud est cognoscere non ens ad modum entis, & aliud illud cognoscere ratione entis: Deus enim cognoscit formas per privationem, v.g. tenebras per lucem, cæcitatem per visum, peccatum per gratiam, & mala per opposita bona, quia illa non habent alium modum cognoscibilitatis; & tamen non cognoscit privationes ad modum formæ, nec tenebras ad instar lucis; aut cæcitatem ad instar visus: hoc enim manifestam importat imperfectionem. Ergo similiter, licet Deus cognoscat ens rationis petens reale, cuius est veluti umbra & figura, non sequitur quod formet entia rationis, illud ita cognoscendo: sicut nec ea format, quando cognoscit mala per bona, privationes per formam, & materialia modo immateriali; quia ut vidimus ex D. Thoma, tunc solum formatur ens rationis, Quando intellectus nititur apprehendere non ens ad modum entis, & fingit illud ac si ens esset. Non quod reverà intellectus iudicet, ens rationis esse ens reale (sic enim iudicium illud esset falsum & erroneum) sed quod apprehendat ad instar entis, & relationis, aut formæ, id quod re verà non est ens, nec relatio, nec forma.

§. I I.

Solvantur objectiones.

Obijcies primò contra primam conclusionem. In Deo non sunt plures artes, vel plures scientiae; imò nec plures conceptus, aut species: licet sint plures creaturae factae per artem intellectæ per scientiam, representatae per speciem, & expressæ per conceptum: Ergo neque etiam dantur plures ideae, licet sint plures creaturae imitantes perfectiones divinae essentiae. Antecedens est certum, & admittitur à D. Thoma hic art. 2. Consequentia vero probatur à paritate rationis: Non enim major videtur esse ratio, cur plurificentur ideae in Deo, ex diversis respectibus

AAa

ad

ad creaturas, non verò ars, scientia, species, & conceptus, seu verbum, quæ plures etiam creaturas attingunt, & sic fundant plures respectus rationis ad illas.

36. Repondeo concessio Antecedente, negando Consequentiam, & paritatem. Ratio disparitatis duplex est. Prima sumitur ex eo quòd scientia, & ars, ac species, se tenent ex parte principii cognoscentis, & se habent ut principium quòd Deus cognoscit vel operatur: idea autem se tenet ex parte objecti & termini, quatenus est id quòd intelligitur, & se habet ut forma ipsius ideati, non autem ipsius ideantis. Unde cum ad naturam perfectam pertineat intelligere plura objecta, & agere per pauciora principia, ad summam Dei perfectionem, & simplicitatem spectat, plures habere ideas, & unicam artem, & scientiam, ac speciem. Solutio est D. Thomæ hic art. 2. in corpore, ubi dicit, *Ideam operati esse in mente operantis, sicut quòd intelligitur, non autem sicut species quæ intelligitur &c.* Non est autem contra simplicitatem divini intellectus, quòd multa intelligat, sed contra simplicitatem eius esset, si per plures species eius intellectus informaretur. Sic enim (ut ipse dicitur infra quæst. 58. art. 2. & 1. contra Gentes cap. 55.) non simul omnia intelligeret, sed unum post aliud, ac proinde quandoque esset intelligens in potentia, & quandoque in actu: quòd divinæ perfectioni & simplicitati derogaret.

37. Secunda differentia consistit in hoc quòd scientia & ars dicuntur per connotationem ad objectum formale, quòd est unicum: idea verò, per respectum & connotationem ad objecta materialia, quæ plura sunt. Quare non obstat quòd scientia & ars importent connotationem, & respectum rationis ad creaturas, sicut idea: aliter enim importatur in idea, & aliter in arte & scientia. In idea enim talis connotatio se habet formaliter, & per modum specificativi & constitutivi: in arte verò & scientia, secundario tantum, & de materiali importatur: ars enim, & scientia practica in Deo, primario, & tanquam objectum formale & specificativum, respiciunt divinam essentiam, ut est ratio cognoscendi, & producendi creaturas.

38. Ad aliud quòd additur de verbo, seu specie expressa, quæ in Deo est unica: neganda est etiam paritas, cum D. Thoma infra quæst. 34. art. 3. ad 4. ubi dicit, quòd nomen idea principaliter est impositum, ad significandum respectum ad creaturam, & idem plurali et dicitur: sed nomen verbi principaliter impositum est ad significandum relationem ad dicentem, & ex consequenti ad creaturam, in quantum Deus intelligendo se, intelligit omnem creaturam: & propter hoc in divinis est unicum tantum verbum personaliter dictum. Idem dicendum est de verbo essentiali, & communiter dicto, quòd (ut docet idem S. Doctor, quæst. 4. de verit. art. 4.) non importat processum realem, sed rationis tantum, sicut & hoc nomen intellectum.

39. Obijcies secundo contra secundam conclusionem. Si pluralitas idearum in Deo, sumeretur ex diverso respectu rationis ad creaturas, illæ solâ ratione distinguerentur; & sic una posset de alia prædicari. Sicut enim, quia misericordia solâ ratione differt à justitia, concedimus misericordiam in Deo esse justitiam: ita etiam concedendum erit, ideam hominis v.g. esse ideam equi, si illæ ratione tantum inter se differant.

A Respondeo negando sequelam Majoris, ad cuius probationem dicendum est, quòd licet idea in mente divina realiter identificentur, & solâ ratione inter se differant, una tamen non potest de alia prædicari, nec dici quòd idea hominis sit idea equi, sicut misericordia in Deo dicitur esse justitia. Quia quando dicitur, *idea hominis*, importatur formaliter, & explicitè, connotatio essentia divinæ ad creaturam rationalem, imitantem, & participantem gradum divinæ intellectualitatis. Quando verò dicitur, *idea equi*, exprimitur alia connotatio essentia divinæ, ad aliam naturam imitantem & participantem aliam perfectionem, & alium gradum vite divinæ, facultatem scilicet sentiendi, quæ eminenter in Deo reperitur. Et quia una connotatio, virtualiter ab alia distinguitur, ratione divini termini extrinseci, in obliquo importati, hinc fit unam ideam, non posse de alia prædicari. Sicut licet possit dici, quòd justitia in Deo est misericordia; non tamen quòd attributum misericordiae, sit attributum justitiæ. Quia quando additur, *tributum*, nominatur perfectio Dei, non absolute ut est in seipsa, sed ut cognoscibilis à nobis, & ut terminat conceptum aliquem in actu quatum nostri intellectus.

Pro cuius majori evidentiâ recolenda sunt etiam, quæ in Tractatu de attributis diximus, agendo de distinctione attributorum: distinctionem scilicet rationis, duobus modis posse importari in aliquo prædicato, implicitè scilicet, & per modum pure conditionis; & explicitè, ac per modum consignificati: verbi gratiâ in hac propositione, *homo est animal*, distinctio rationis, quæ est inter gradum sensitivum & intellectivum in homine, & secunda intentio genericitatis, quæ afficietur ratio animalis, involvitur solùm implicitè, & per modum conditionis ad prædicationem requiritur. Quando verò dicitur, *animal est genus*, tunc intentio genericitatis, & distinctio rationis à gradu differentiali, importatur explicitè, & per modum consignificati. Quando ergo distinctio rationis importatur in aliquo prædicato, hoc secundo modo, & per modum consignificati (ut importatur in his nominibus, *idea, attributum, species, genus, &c.*) tunc unum non potest de alio enunciarî, quamvis realiter identificentur, nec dici quòd species verbi gratiâ sit genus, quòd attributum justitiæ, sit attributum misericordiae, & quòd idea hominis, sit idea equi.

Tertio arguitur contra tertiam conclusionem, ex autoritate Divi Thomæ, qui clarè & expressè videtur docere, respectus ideales quibus ideae multiplicentur in mente divina, actu formari, & causari ab intellectu divino. Nam hic art. 2. ad 2. dicit, *illos respectus esse causatos ab intellectu divino, comparante essentiam suam ad res.* & in responsione ad 3. ait, *hos respectus esse intellectum à Deo.* Idem autem in eis est causari, quòd intelligi, cum totum esse entis rationis, sit obiectum intellectui, & ab eo cognosci. Idem docet quæst. 3. de veritate art. 2. ad 8. ubi etiam dicit, quòd *illos respectus sunt in Deo, ut intellecti ab ipso.*

Respondeo quòd quando D. Thomas dicit illos respectus causari ab intellectu divino, per ly *causari*, idem intelligit quòd fundari: sive ab illo causari fundamentaliter: in quantum cognoscendo suam essentiam, ut imitabilem à creaturis præbet fundamentum proximum intellectui nostro, fingendi relationem rationis in ipsa divina essentia, in ordine ad creaturas: non autem in-

rendit, huiusmodi respectus causari formaliter ab intellectu divino, apprehendente in sua essentia omnino absoluta aliquem respectum rationis: hoc enim, ut ostendimus, importat aliquam imperfectionem in cognoscendo, Deo repugnantem. Unde quando addit in aliis locis, tales respectus esse intellectos à Deo, solum intendit eos esse intellectos fundamentaliter, & quatenus cognoscit imitabilitatem suae essentiae, quae, ut diximus, praebet intellectui nostro fundamentum fingendi in Deo relationem rationis ad creaturas.

non autem formaliter concipiendo talem imitabilitatem ad instar relationis. Unde loco citato venit in resp. ad 9. sic ait: *Quamvis respectus intellectus à Deo, sint multi, in quibus pluralitas idcirco consistit: quia tamen illos omnes per suam rationem intelligit, intellectus eius non est unus, sed unus.* Quibus verbis docet quod illi respectus non cognoscuntur à Deo ad instar relationis, sed per essentiam suam, quam cognoscit ac imitabilem à creaturis. Vel etiam dici potest, huiusmodi respectus esse intellectos à Deo speculative, & mediata in quantum cognoscit illos esse formatos, vel formabiles ab intellectu creato, vel creabili quod non sufficit ad formationem entis rationis, quia ex tali cognitione speculativa, & mediata, ens rationis non accipit illud esse fictum & diminutum, in quo consistit eius essentia, sed extrinsecam tantum denominationem cogniti & intellecti, eo modo, quo entia realia, quando ab intellectu cognoscuntur. Utenim supra ostendimus, ad formationem entis rationis, requiritur quod denominetur cognitum, denominatione cognitionis factae, seu fingendo: id est apprehendendo per modum entis, id quod secundum se non est ens, & quasi vestiendo obiectum aliquam entitatem quam non habet. Ad quod non requiritur quidem quod intellectus iudicet ens rationis esse ens reale (hoc enim iudicium falsum est, & erroneum) sed quod apprehendat ad instar formae vel relationis, illud quod non est forma, nec relatio; & hoc non est falsum, quia non est iudicium, sed apprehensio; dicit tamen imperfectionem, quia non attingit obiectum sicuti est, sed ad instar, & ad modum alterius, ac proinde Deo repugnat.

Dices, Non potest cognosci divina essentia, ut imitabilis à creaturis, nisi cognoscatur ut ordinata & relata ad creaturas: quia tamen imitabilitas non est aliquid absolutum, sed respectivum, & dicens ordinem ad creaturas imitantes, & participantem divinam perfectionem: Ergo Deus cognoscendo suam essentiam, ut imitabilem à creaturis, eam cognoscit cum aliquo ordine, & respectu ad creaturas, & sic format aliquem respectum rationis, apprehendendo ad modum respectivi, id quod in se est omnino absolutum & independentens ab omni respectu.

Respondeo negando Antecedens: licet enim imitabilitas divinae essentiae non possit à nobis concipi, nisi cum aliquo ordine & respectu ad creaturas, & nisi fingendo in essentia divina omnino absoluta, aliquem respectum rationis ad illam: à Deo tamen potest cognosci, sine tali ordine & respectu, per modum scilicet summæ eminentiae, & cognoscendo ipsas creaturas, ut subiectas imitabilitati suae essentiae, & ab ea dependentes, & participatas. Ad quod non requiritur, quod Deus cognoscatur suam essentiam, ut relatam & ordinatam ad creaturas; sed potius quod ordinet & referat creaturas ad suam essentiam, red-

endo illas imitantes, & participantem suam perfectionem. Quod explicari potest exemplo maternitatis Beatissimae Virginis, supra relato: ut enim Deus cognoscatur Beatam Virginem esse matrem Christi, non oportet quod ad eam referat personam Verbi Divini, sed potius quod B. Virginem ordinet, & referat ad ipsum Verbum, supplens vices subsistentiae creatae in humanitate Christi.

ARTICULUS III.

Quarum rerum Deus habeat propriam ideam?

Multa sunt de quibus dubitari solet, utrum Deus habeat propriam illorum ideam: scilicet Persona Filii & Spiritus Sancti, quae per generationem, & spirationem, producuntur. Res pure possibiles, & quae nullum dicunt ordinem ad existentiam; mala, privationes, & peccata, quae non cognoscuntur nisi ratione formae, quam privant: materia prima, quae cum ex se sit expers omnis actualitatis, & careat formam informantem, videtur etiam careere omni formam ideante: formae rerum corruptibilium, proprietates quae inseparabiliter comitantur subjectum, & accidentia, quae illi superveniunt denique potest esse difficultas de singularibus, quae cum per accidentis tantum à natura intenduntur, propriam non videntur habere ideam in mente divina. Has omnes difficultates breviter hic discutiemus, & resolvemus. Unde

Dico primo, divina essentia non est idea Filii, aut Spiritus Sancti, nec Filius habet ideam in intellectu Patris aeterni, nec Spiritus Sanctus in intellectu Patris & Filii.

Ratio est, quia idea habet rationem causae exemplaris respectu ideati: Sed divina essentia non est causa Filii, aut Spiritus Sancti: Ergo non habet rationem ideae, in generatione Filii, & processione Spiritus Sancti.

Praeterea, idea est forma ad quam respiciens artifex operatur: Sed Pater non est artifex in generatione Filii, neque habet modum artificis; quia non est causa eius, sed principium, & idem dicendum est de Spiritu Sancto: Ergo Pater non habet ideam in generatione Filii, nec Pater & Filius in productione Spiritus Sancti.

Item idea est forma determinans agens quod operatur ex intentione finis, ut constat ex eius definitione supra exposita, & ex Dionysio, qui vocat ideas, praedefinitiones. Sed Deus ad intra agit ex necessitate naturae, & non liberè, nec ex intentione alicuius finis: Ergo non habet ideam in generatione Filii, aut productione Spiritus Sancti.

Dico secundo, Deus habet ideas rerum pure possibilem, quae tamen non sunt practicae, nisi virtualiter, & in potentia Ita D. Thomas quae est. 2. de verit. art. 6. ubi inquit, *Idea respicit practicae cognitionem, non solum habitu, sed actu unde cum Deus de his, quae facere potest, quavis nunquam sint facta, habeat cognitionem virtualiter practicae, relinquitur quod idea possit esse eius quod nec est, nec fuit, nec erit: non tamen eo modo sicuti est eorum quae sunt, vel erunt, vel fuerunt. Quia ad ea quae sunt, vel erunt, vel fuerunt producenda, determinatur ex proposito divina voluntatis, non autem ad ea, quae nec sunt, nec erunt, vel fuerunt; & sic huiusmodi habet quodammodo*